

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ, ΕΛΒΕΤΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ

**Τοῦ Πρεσβυτέρου
ΧΡΙΣΤΟΥ ΒΟΥΡΓΙΑ**

**καί τῆς Πρεσβυτέρας
ΣΩΤΗΡΟΥΛΛΑΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ - ΒΟΥΡΓΙΑ.**

(Συνέχεια ἀπό τή σελ. 425 τοῦ τεύχους Ὀκτωβρίου 2006)

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

**ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΑΠΟ ΤΟΝ κ. ΣΤΑΥΡΟ ΦΩΤΙΟΥ,
ΕΠΙΚΟΥΡΟ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ**

- Έχουμε ἤδη μπεῖ στόν 21ο αἰώνα. Λέγονται πάρα πολλά γιά παγκοσμιοποίηση καί συχνά προβάλλεται ἡ Ὁρθοδοξία ἢ γενικότερα, ἂν θέλετε, οἱ θρησκείες ὡς ἀντίποδας σ' αὐτή τήν προσπάθεια γιά παγκοσμιοποίηση ἢ τοῦλάχιστον ὡς ἀνασταλτικός παράγοντας. Στά σχολεῖα μέσα ἀπό τό μάθημα τῆς Θρησκευτικῆς Ἀγωγῆς προβάλλονται οἱ θέσεις τῆς Ὁρθοδοξίας στό δημοτικό καί ὅσο ἀνεβάζουμε τά σκαλοπάτια τῆς Παιδείας προχωροῦμε σέ μεγαλύτερο βάθος. Ποιά ἡ θέση ἡ δική σας σχετικά μέ τίς ἀπόψεις αὐτές;

Τό θέμα τῆς παγκοσμιοποίησης εἶναι πολυδιάστατο.

Υπάρχει μιά παγκοσμιοποίηση πού είναι πραγματικότητα. Ἡ σμίκρυνση τῶν χωροχρονικῶν ἀποστάσεων ἐκ τῶν πραγμάτων ἔχει φέρεи σέ συνάντηση ἀνθρώπους καί λαούς. Κάθε συνάντηση, ὅμως, ἀνθρώπων καί λαῶν προσκρούει σέ αὐτό πού ὀνομάζουμε διαφορές: εἴτε αὐτές εἶναι φυλετικές εἴτε πολιτιστικές εἴτε ἐθνικές εἴτε θρησκευτικές. Ἄν θέλουμε, λοιπόν, νά μιλήσουμε γιά μιά παγκοσμιοποίηση πέραν τῆς τεχνολογίας καί πολύ περισσότερο τῆς οἰκονομίας, χρειαζόμαστε ἕνα ἀρχέτυπο, μιά πρόταση ζωῆς, στήν ὁποία νά συνυπάρχουν ἀρμονικά ἡ ἐνότητα καί ἡ διαφορά. Χρειαζόμαστε ἕνα «πληθυντικοεπικό πολιτισμό». Γιατί σήμερα ἐκεῖνο πού ἐπικρατεῖ εἶναι ἕνας καταναλωτικός τρόπος ζωῆς, ἕνας ἀτομοκεντρικός πολιτισμός, τοῦ ὁποίου σημεία ἀναφορᾶς εἶναι τά MacDonalds, τά σούπερμαρκετ κλπ.

Γιά νά ὑπάρξει, λοιπόν, ἕνας πραγματικός πολυπολιτισμός πρέπει νά ὑπάρχει μιά κοινή βάση, στήν ὁποία νά ἐνώνονται οἱ διαφορές. Διότι, ἄς ὑποθέσουμε, ὅτι ἀνήκουμε στόν ἴδιο πολυπολιτισμό, ἀλλά ἕνας πιστεύει, ὅτι τό περιβάλλον εἶναι δῶρο Θεοῦ, μέσο πού τό μοιραζόμαστε οἱ ἄνθρωποι, ἐνῶ ἕνας ἄλλος πιστεύει, ὅτι εἶναι ἀντικείμενο γιά χρήση καί κατάχρηση. Οὐσιαστικά δέν ἔχουν τό ἴδιο πολιτισμικό πλαίσιο, ἄρα δέν μποροῦν νά συνυπάρξουν. Ἡ Θεολογία λέει, ὅτι τό πολιτισμικό πλαίσιο πρέπει νά ὑπάρχει. Ξεκινᾷ ἀπό τό δόγμα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἐδῶ ὑπάρχει ἡ προσωπική ἐτερότητα, δηλαδή τό πρόσωπο τοῦ καθενός εἶναι μοναδικό καί ἀνεπανάληπτο. Τήν ἴδια, ὅμως, στιγμή κάθε πρόσωπο βιώνει αὐτό πού λέμε ὁμοούσιο. Ὑπάρχει κοινότητα. Ἡ Θεολογία θά ἔλεγε, ὅτι τό ἐλάχιστο πού θά μπορούσαμε νά ἔχουμε γιά νά ὑπάρχει παγκοσμιοποίηση εἶναι τά ἀνθρώπινα δικαιώματα. Τό περισσότερο βέβαια πού θά ἤθελε νά ἔχει ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία, τό ὄραμά της, πού προβάλλεται ἀπό τή Χριστιανική Ἀγωγή, εἶναι μιά «παγκόσμια ἀδελφική κοινωνία», στήν ὁποία οἱ πάντες εἶναι κεκλημένοι. Αὐτό προωθοῦν σέ ἀρκετά ικανοποιητικό βαθμό καί τά καινούρια ἐγχειρίδια Χριστιανικῆς Ἀγωγῆς τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσης. Μποροῦμε νά συνυπάρξουμε, μόνο

ἂν θεωρήσουμε τὸν ἄλλο ἀδερφό μας, ἀνεξάρτητα ἀπὸ διαφορὰ φυλῆς, φύλου, χαρακτηριστικῶν, γλώσσας κλπ.

- *Πρόσφατα ἔγινε μιὰ συζήτηση στὴ Βουλὴ πού εἶχε ὡς ἀπόρροια μιὰ πρόταση γιὰ ἀλλαγὴ τῆς Θρησκευτικῆς Ἀγωγῆς σέ μάθημα Θρησκευολογίας (στό Λύκειο). Ἀκόμα πολλοί ζητοῦν νὰ καταργηθεῖ τὸ μάθημα, γιατί ἡ Θρησκευτικὴ Ἀγωγή δέν πρέπει νὰ ἐξετάζεται, ἀλλὰ νὰ βιώνεται.*

Πρέπει νὰ διακρίνουμε τὸ μάθημα τῆς Χριστιανικῆς Ἀγωγῆς ἀπὸ τὴν Κατήχηση. Στό μάθημα προσπαθοῦμε νὰ τροποποιήσουμε τὴ συμπεριφορὰ τῶν μαθητῶν, μέσω βιωμάτων. Ὄταν λέμε βίωμα δέν σημαίνει ὅτι λείπει ἡ γνώση, δηλαδή δέν εἶναι κάτι παράλογο. Εἶναι καὶ ὁ λόγος. Στὰ σχολεῖα τὸ μάθημα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τίς προθέσεις μας, συνήθως γίνεται ἓνα μάθημα καθαρὰ γνωσιολογικό. Ἄρα μέ αὐτὴ τὴν ἔννοια μπορεῖ κάποιος νὰ ἀξιολογήσει ἓνα τομέα γνώσης, ἔστω κι ἂν δέν τὸν υἱοθετεῖ. Γιατί στό μάθημα τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς, ὅταν μιλοῦμε γιὰ δημοκρατία, δέν πρέπει νὰ βιώνεται; Ὄταν μιλοῦμε στὴ γεωγραφία γιὰ ἐπαφὴ μέ τὸ περιβάλλον, δέν πρέπει νὰ τὴ βιώνουμε; Εἶναι εὐρύτερο τὸ θέμα τῆς βιωματικῆς προσέγγισης. Κατ' ἐξοχὴν ἀφορᾷ τὴ Χριστιανικὴ Ἀγωγή, γιατί ἐδῶ ἡ διάσπαση μεταξὺ γνώσης καὶ ἐμπειρίας γίνεται πιὸ ἐντονη. Ὅμως αὐτὸ ἰσχύει γιὰ ὅλα τὰ μαθήματα.

Λένε ὅτι τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν προάγει τὸ δογματικό διαποτισμό. Δηλαδή καταπιέζουμε τὴν ἐλευθερία τοῦ μαθητῆ, γιατί δέν εἶναι σέ θέση νὰ ἐκλέξει. Ἄρα εἶναι πιὸ καλὰ νὰ κάνουμε Θρησκευολογία καὶ ὅταν θὰ μεγαλώσει ὁ μαθητὴς καὶ θὰ γίνει 18 χρονῶν καὶ θὰ ξέρει τίς διάφορες θρησκείες, νὰ ἐκλέξει. Αὐτό, ὅμως, προσκρούει σέ κάτι πολὺ ἀπλό, στὴν ἀνάγκη τῆς ταυτότητας. Ἐνας ἄνθρωπος, ὅταν γεννηθεῖ, γεννιέται μέσα σέ μιὰ κοινότητα καὶ ἔχει μιὰ ταυτότητα. Καὶ ἡ κοινότητα καὶ ἡ παιδεία τῆς εἶναι ἀναγκασμένες νὰ τοῦ προσφέρουν ταυτότητα. Ὅπως ἡ μητέρα μας δέν μᾶς ἄφησε νὰ γίνουμε 18 χρονῶν γιὰ νὰ δια-

λέξουμε τήν ελληνική ή κινέζικη κουζίνα, όπως δέν μπο-
ρούμε νά ἀφήσουμε ἓνα ἄνθρωπο χωρίς γλῶσσα γιά νά ἀπο-
φασίσαι ἂν θά μιλᾷ ἐλληνικά ἢ ἰσπανικά, ὅπως δέν μπο-
ρούμε νά ἀφήσουμε ἓνα ἄνθρωπο χωρίς κουλτούρα ἢ ἐθνική
ταυτότητα, γιατί δῆθεν τόν καταπιέζουμε καί πρέπει νά τόν
ἀφήσουμε νά γίνει 18 χρονῶν νά ἐπιλέξει. Ἄν εἶναι ἔτσι, τό-
τε τόν καταπιέζουμε καί στή γλῶσσα, καί στήν ἱστορία καί
στόν τρόπο πού τόν μεγαλώνουμε. Καί βέβαια ἡ μεγαλύτε-
ρη καταπίεση τῆς ἀνελευθερίας τοῦ ἀτόμου εἶναι πού γεν-
νήθηκε. Ἡ ὑπαρξή του δέν εἶναι προϊόν ἐλευθερίας, γιατί δέν
τόν ρωτήσαμε ἂν ἤθελε νά γεννηθεῖ ἀπό συγκεκριμένους γο-
νεῖς, σέ συγκεκριμένο τόπο, σέ συγκεκριμένη ἱστορία. Ἄρα
εἴμαστε ἀναγκασμένοι νά προσφέρουμε τίς ἀξίες μιᾶς κοι-
νότητας, δηλαδή ταυτότητα, καί μετά τά 18 του χρόνια, ἂν
γιά ὅποιοδήποτε λόγο θέλει νά τροποποιήσει ὅποιαδήποτε
συμπεριφορά, τήν τροποποιεῖ.

Σίγουρα καί στήν Κύπρο θά ὑπάρξει μιᾶ πολυπολιτισμι-
κή κοινωνία. Αὐτό πού ἔχει σημασία εἶναι νά ὑπάρχει γιά
κάθε θρήσκευμα τό δικό του μάθημα ὁργανωμένα στό σχο-
λεῖο καί νά προσφέρεται μέ τόν καλύτερο τρόπο.

Ἡ Ὁρθοδοξία δέν ἔχει νά φοβηθεῖ τίποτε ἀπό ἄλλες προ-
τάσεις ἢ θρησκευματα.

- *Πολλά μαθήματα τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος γίνον-
ται ἀπό εἰδικούς. Τί νομίζετε γιά τό μάθημα αὐτό;*

Αὐτό εἶναι τό γενικότερο πρόβλημα μέ τούς εἰδικούς στό
Δημοτικό Σχολεῖο. Σέ μικρές, ὅμως, ἡλικίες δέν μποροῦν νά
μπαίνουν 6-7 ἄτομα μέσα στήν τάξη. Στό χώρο τῆς Ὁρθοδο-
ξίας, ἀλλά καί τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς παράδοσης, ἡ ἀγωγή
ἦταν πάντα μιᾶ σχέση, μιᾶ σχέση δασκάλου καί διδάσκον-
τος. Αὐτό εἶναι πολύ ἀναγκαῖο σέ μικρές ἡλικίες. Αὐτό πού
ἔχει, ὅμως, σημασία εἶναι ὁ συγκεκριμένος διδάσκων νά ξέ-
ρει πῶς διδάσκει, νά ξέρει τό περιεχόμενο καί περισσότερο
ἀπ' ὅλα νά τό κάνει μέ τή θέλησή του.

- *Τό πρόσωπο τοῦ διδάσκοντος ἐκπαιδευτικοῦ εἶναι σημαν-
τικός παράγοντας γιά τή διαμόρφωση ἡθους. Πιστεύετε,*

ὅτι θά βοηθοῦσε ἡ ἵδρυση μιᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς;

Ἐνα Πανεπιστήμιο κατ' ἀρχήν πρέπει νά ἔχει ὅλες τίς σχολές. Δεύτερον, πιστεύω, ὅτι ἡ Θεολογική Σχολή στήν Κύπρο θά στήριζε ἀκόμα περισσότερο τή Θεολογία καί ἄρα θά βοηθοῦσε τήν Ἐκκλησία νά πολιτεύεται μέ πιό ἐκκλησιαστικά κριτήρια. Ἡ Θεολογία εἶναι ἡ συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἐκεῖνο πού τήν βοηθᾷ νά ξεκαθαρίσει τά κριτήριά της: πότε πολιτεύεται ἐκκλησιαστικά, καί πότε ὄχι. Ἡ Θεολογία εἶναι ἐκείνη πού ἐμπνέει, προσανατολίζει, καθορίζει, ὥστε νά ξέρουμε τί εἶναι ἐκκλησιαστικό καί τί δέν εἶναι. Χωρίς Θεολογία μιᾶ Ἐκκλησία πολύ εὐκόλα ὑποκύπτει στήν ἐκκοσμίκευση ἢ στή θρησκευτικοποίηση, καί γενικά σέ πειρασμούς πού ἔχει νά ἀντιμετωπίσει στήν ἱστορική της πορεία.

- *Σέ πολλά μαθήματα στό Δημοτικό Σχολεῖο ὑπάρχει καί ὁ εἰδικός ἐπιθεωρητής - σύμβουλος, πού ἀξιολογεῖ, συμβουλεύει καί καθοδηγεῖ τόν ἐκπαιδευτικό. Γιά τό μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν δέν ὑπάρχει εἰδικός ἐπιθεωρητής. Ποιά ἡ δική σας ἀποψη γιά τό θέμα;*

Πιστευώ, ὅτι εἶναι ἓνα κενό. Βέβαια, ἐγώ θά ἔλεγα, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πού θά γίνει, ὅποιος καί νᾶ 'ναι, πρέπει νά ξεφύγει ἀπό τήν ἀντίληψη ὅτι θά πηγαίνει νά ἐπιθεωρεῖ. Λόγω τῆς ιδιομορφίας τοῦ μαθήματος, πρέπει ὁ ἄνθρωπος πού θά ἀναλάβει αὐτή τή θέση νά εἶναι ἄνθρωπος πού θά λειτουργήσει ἀναρρωτικά. Νά πάρει, δηλαδή, τό σωστό πνεῦμα τῆς Θεολογίας καί νά τό μεταφέρει στούς δασκάλους. Οἱ δάσκαλοι χρειάζονται περισσότερο ἓνα σύμβουλο. Ἐνα ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος μαζί μέ μιᾶ ὁμάδα, καί σέ συνεργασία μέ τό Ὑπουργεῖο Παιδείας καί τήν Ἐκκλησία, θά δοῦν τά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει τό συγκεκριμένο μάθημα στά σχολεῖα, τί ἐλλείψεις ἔχει ὥστε νά τό ἐμπλουτίσουν, νά ἐκδώσουν ἀνάλογα σχολικά ἐγχειρίδια καί γενικά νά δώσουν τό συγκεκριμένο ὄραμα πού πρέπει νά ἔχει τό μάθημα, ὥστε τό μάθημα νά πάει μπροστά.

- *Κατ' ἀρχήν ἔχουμε παρατηρήσει, ἐπισκεπτόμενοι πολλές*

φορές τήν αποθήκη τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ὅτι δέν ὑπάρχουν μέσα καί ὑλικά γιά τό μάθημα τῶν Ὀρησκευτικῶν. Οὔτε κασέτες, οὔτε βιντεοκασέτες ἢ ἄλλο ὑλικό. Πῶς μπορεῖ νά ὀργανωθεῖ καλύτερα ἡ αποθήκη τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας; Βέβαια δέν ἄπτεται στόν τομέα σας, ἀλλά θά θέλαμε τή δική σας ἀποψη.

Νομίζω, ὅτι ἐκεῖνο πού μπορεῖ νά γίνει εἶναι ὅλοι οἱ ἐμπλεκόμενοι νά ξεκαθαρίσουμε τί ἀκριβῶς χρειάζεται αὐτό τό μάθημα: χάρτες, εἰκόνες, τραγούδια, κείμενα Πατέρων, βιντεοκασέτες, λογοτεχνία, μουσική. Χρειάζεται ὁ ἐμπλουτισμός τοῦ μαθήματος. Κάποια στιγμή πρέπει νά ἀντιστρέψουμε τά πράγματα. Τό πρόβλημα τοῦ δασκάλου πρέπει νά εἶναι, ὅτι ὑπάρχει τόσο πολύ ὑλικό, πού δυσκολεύεται νά διαλέξει. Ἐνῶ σήμερα εἶναι ἀντίστροφη ἡ κατάσταση. Οἱ δάσκαλοι θέλουν νά τό κάνουν σωστά, ἀλλά δέν ὑπάρχουν τά μέσα πού θά τοὺς βοηθήσουν νά τό κάνουν. Αὐτό εἶναι ἓνα μεγάλο πρόβλημα. Πρέπει ἡ Ἐκκλησία νά συνεργαστεῖ μέ τό Ὑπουργεῖο Παιδείας, ὥστε αὐτό τό ὑλικοτεχνικό πρόβλημα νά ἐκλείψει ἐντελῶς.

Περισσότερες πληροφορίες ἀπό τίς συνεντεύξεις μέ τίς ἐκπαιδευτικούς καί Σαμπίν Γαγάτση καί Berengere Corbrsson γιά τό μάθημα τῶν Ὀρησκευτικῶν στή Γαλλία.

Ἡ κυρία Σαμπίν Γαγάτση καί ἡ κυρία Berengere Corbrsson, ἐκπαιδευτικοί, μέ πολλή εὐγένεια καί προθυμία δέχτηκαν νά μᾶς παραχωρήσουν συνέντευξη μέ θέμα τό μάθημα τῶν Ὀρησκευτικῶν στό Δημοτικό Σχολεῖο στή Γαλλία.

Λόγω μικρῆς ἔκτασης τῆς μελέτης δέν ἀναφερθήκαμε σέ ὅλες τίς πληροφορίες πού εἶχαμε πάρει.

Πιο κάτω δίνουμε τά ὑπόλοιπα σημεῖα γιά περισσότερη ἐνημέρωση.

Στή Γαλλία τό Δημοτικό Σχολεῖο ἔχει πέντε τάξεις καί τό Γυμνάσιο τέσσερις τάξεις. Ὑπάρχουν τά Δημόσια δημοτικά σχολεῖα καί τά Ἰδιωτικά ἢ Καθολικά σχολεῖα. Γιά τά σχο-

λεία αυτά υπεύθυνη είναι η Έκκλησία. Στά σχολεία αυτά πηγαίνουν παιδιά, τά όποια θέλουν νά έχουν καλύτερη ήθικη άγωγή ή καλύτερες συνθήκες μόρφωσης. Καί σ' αυτά τά σχολεία, όμως, τό κατηχητικό δέν είναι υποχρεωτικό. Υποχρεωτικό γίνεται μόνο σέ μερικά χωριά. Τό σύστημα λειτουργίας τών σχολείων είναι πενθήμερο, όπως καί στήν Κύπρο, ή τετράμερο (πρωϊ μέχρι απόγευμα) καί ή Τετάρτη είναι ελεύθερη.

Στά ιδιωτικά σχολεία τό κατηχητικό γίνεται Τετάρτη πρωϊ ή καί Σάββατο πρωϊ σέ αίθουσες του σχολείου ή στήν εκκλησία. Τό μάθημα διαρκεί 1½ ώρα. Οί κατηχητές δέν είναι απαραίτητο νά είναι κληρικοί. Τά παιδιά τής Α' καί Β' τάξης δέν έχουν βιβλίο κατήχησης. Υπάρχει μόνο ένα βιβλίο του κατηχητή στή Βιβλιοθήκη του σχολείου. Τό βιβλίο αυτό έχει τίτλο «Ο Λόγος σου είναι ένας θησαυρός». Είναι ένα βιβλίο μέ εικόνες καί μικρά κείμενα, πού έξηγοῦν μέ απλᾶ λόγια τή Βίβλο (Πῶς νά διδάσκω τό λόγο του Θεοῦ).

Άπό τήν Γ' μέχρι καί τήν Ε' τάξη οί εικόνες αντικαθίστῶνται ἀπό μεγαλύτερα κείμενα. Τό κάθε παιδί τών τάξεων αὐτῶν έχει τό δικό του βιβλίο, τό όποιο, όμως, παραμένει στό σχολείο.

Πολλές φορές γίνονται λειτουργίες μέ τή συμμετοχή τών παιδιῶν. Πρίν ἀπό μιά τέτοια λειτουργία, οί ιερείς μαζί μέ τούς δασκάλους, μέ τά παιδιά καί μέ όσους γονεῖς ἐπιθυμοῦν νά συμμετέχουν, κάνουν μιά δίωρη προετοιμασία. Μιλοῦν στά παιδιά γιά τή λειτουργία, έξηγοῦν τί θά ἀκολουθήσει, κάνουν δοκιμαστική πρόβα τά τραγούδια τής χορωδίας πού θά λάβει μέρος.

Η Ἐπισκοπή βοηθᾷ ὅλα τά κατηχητικά σχολεία μέ ένα ποσό. Ἐπίσης ή Ὁργάνωση Γονέων σ' ὅλη τή Γαλλία κάνει διάφορες ἐκδηλώσεις, ὅπως παζαράκι, γιά νά μαζέψουν χρήματα καί νά βοηθήσουν τά σχολεία. Γιά παράδειγμα ἀγοράζουν τά βιβλία κατήχησης πού παίρνουν τά παιδιά τής Γ' - Ε' τάξης.

Στά Δημόσια σχολεία τό κατηχητικό γίνεται στό σχολείο

από τόν ιερέα τῆς ἐνορίας. Τά παιδιά πληρώνουν, ὅμως, τό δικό τους βιβλίο.

Στά Ἰδιωτικά σχολεῖα ὑπάρχει τό μάθημα «Θρησκευτική κουλτούρα». Εἶναι μάθημα Θρησκευιολογίας, στό ὁποῖο γίνεται μιά γνωριμία τῶν παιδιῶν μέ τή θρησκεία τους καί τή θρησκεία τῶν ἄλλων λαῶν.

Γιά παράδειγμα, τώρα μέ τά γεγονότα στό Ἀφγανιστάν, οἱ μαθητές στό σχολεῖο γνωρίζουν τή θρησκεία τοῦ Μουσουλμανισμοῦ.